

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Aurskog-Høland kommune

Fra sparebøsse til første underskudd på 13 år

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av en spredtbygd Romerike-kommune som lenge levde av forsiktig sparing, men som i 2024 fikk sitt første underskudd på 13 år da skattesvikten slo til mot et allerede slunkent disposisjonsfond uten kraftfond å lene seg på. Den svarer med å drive de store velferdstjenestene — særlig pleie og omsorg — langt under behov gjennom en villet «dreining» fra sykehjem til hjemmebaserte tjenester, mens den tynne bemanningen samtidig slår tilbake som vikar- og fraværskostnader.

–122,9 mill

pleie og omsorg under behovsnivå (2025) — det desidert største avviket, og dypere enn i 2024 (kap. 1–2)

6,8 %

disposisjonsfond — driftsbåren og sliten soliditet uten kraftfond-buffer; «krymper raskt» og dekker underskuddet (kap. 4)

LOVBRUDD

statlig tilsyn ved NAV 2024 på økonomisk rådgivning — frist for retting 18.10.2025 (kap. 3)

89,6 %

netto lånegjeld — sammen med kommunens største investering noensinne driveren bak innsparingsprogrammet på 40 mill (kap. 4–5)

Hovedår 2025 (reviderte KOSTRA-tall, kommunekonsern); 2024 som sammenligning. Kommunenr 3226 (Akershus), ~18 000 innbyggere (folketall-nevner 2025 = 18 458). SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringer: **VISER** = tall med kilde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «løsning».

Sammendrag for kommunestyret: tappet fond, villet lavkostdrift og et NAV under press

VISER Aurskog-Høland driver i 2025 **seks av sju store tjenester under behovsnivå**: pleie og omsorg –122,9 mill, barnevern –30,3 mill, kommunehelse –15,3 mill, barnehage –14,6 mill, sosial –13,8 mill og grunnskole –11,5 mill. Bare administrasjon ligger så vidt over behov (+1,1 mill). Pleie og omsorg er det **desidert største avviket** — –6661 kr/innb — og dypere enn i 2024 (–80,3 mill). Finansielt er bildet stramt: disposisjonsfond 6,8 %, netto driftsresultat +2,1 %, netto lånegjeld 89,6 %.

TOLKNING Aurskog-Høland er en spredtbygd Romerike-kommune som lenge levde av forsiktig sparing, men som i **2024 fikk sitt første underskudd på 13 år** (–17 til –23 mill mot budsjettet +20 mill). Driveren var en **skattesvikt på ~40 mill** pluss lønns-/prisvekst og økte renter — **ikke gjeldsvekst alene**. Soliditeten er **driftsbåren og sliten**: fondet på 6,8 % «krymper raskt» og dekker underskuddet, uten et energi-/kraftfond å la Asker å lene seg på. Det dype PLO-avviket er i hovedsak **villet effektivisering** — en vedtatt «dreining» fra institusjon til hjemmebaserte tjenester — men potensialet er hentet hardt ut, og den tynne rammen slår tilbake som vikar- og fraværskostnader. Det klareste statlige avviket treffer NAV/sosial.

2024 → 2025-utviklingen. Med reviderte 2025-tall er behovsbildet blitt *dypere* på nesten alle store tjenester: pleie og omsorg gikk fra –80,3 til –122,9 mill under behov, barnevern fra –24,9 til –30,3, kommunehelse fra –10,1 til –15,3, barnehage fra –2,3 til –14,6 og sosial fra –2,9 til –13,8.

Administrasjon gikk motsatt vei — fra klart over behov (+10,6) til så vidt over (+1,1), sannsynligvis en effekt av innsparingsprogrammet (TOLKNING). Kommunen driver altså stadig strammere på velferdstjenestene. 2025 er hovedåret; 2024 vises som sammenligning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	–80,3	–10,0	–2,3	–10,1	–2,9	–24,9	+10,6
2025 (revidert)	–122,9	–11,5	–14,6	–15,3	–13,8	–30,3	+1,1

Hovedbildet i fem punkter

- Første underskudd på 13 år** i 2024 — drevet av ~40 mill skattesvikt, ikke gjeldsvekst alene. «13. gang jeg legger fram et årsresultat, første gang i minus» (konst. kommunedirektør).
- Driftsbåren, sliten soliditet** — disposisjonsfond 6,8 % «krymper raskt», ingen kraftfond-buffer; NDR 2,1 % er gjeninnhenting mot handlingsregelen etter 1,1 % i 2023 (kap. 4).
- PLO langt under behov er i hovedsak villet «dreining»** fra institusjon til hjemmebaserte tjenester + velferdsteknologi + lav institusjonsdekning (80+ langtid bare 5,9 %) (kap. 2).
- Men effektiviseringspotensialet er hentet hardt ut** — vikar, hjemmetjenester, ressurskrevende tjenester og høyt sykefravær drev merforbruket i 2024; den tynne rammen nærmer seg en underdekningsgrense (kap. 2).
- Statlig lovbrudd ved NAV** (2024) på økonomisk rådgivning, i en periode der sosialhjelpsmottakerne har vokst ~40 % siden 2022 (kap. 3).

Det viktigste skillet i rapporten. Aurskog-Høland har ikke et bredt overforbruksproblem — seks av sju sektorer drives under behov. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **hvor mye** av det dype PLO-avviket er villet, uthentet effektivisering, og **hvor mye** er begynnende underdekning som slår tilbake som dyre vikarer; og **hvor robust** er en driftsbåren soliditet på 6,8 % uten kraftfond dersom skatteinntektene igjen svikter, samtidig som kommunen står midt i sin største investering noensinne.

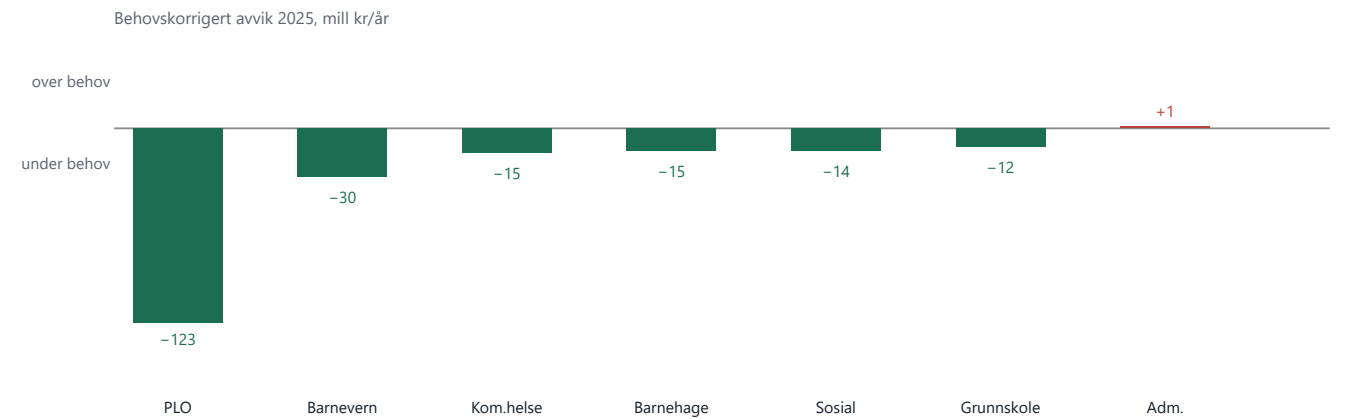
Landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteriene. Kapittel 6 dokumenterer metode, kilder og forbehold — herunder de ærlige hullene i kildegrunnet.

1 · Det behovskorrigerte bildet: seks av sju under behov, PLO desidert dypest

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) driver Aurskog-Høland i 2025 seks av sju sektorer under behovsnivå. Pleie og omsorg dominerer fullstendig; bare administrasjon ligger så vidt over behov:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Pleie og omsorg	-122,9	-6661	-80,3	under behov, mye dypere
Barnevern	-30,3	-1639	-24,9	langt under, dypere
Kommunehelse	-15,3	-828	-10,1	under, dypere
Barnehage	-14,6	-789	-2,3	nå klart under
Sosial	-13,8	-745	-2,9	nå klart under (men volum vokser, kap. 3)
Grunnskole	-11,5	-622	-10,0	under behov
Administrasjon	+1,1	+62	+10,6	var klart over, nå så vidt over

2025 hovedår (reviderte tall, kommunekonsern); 2024 som sammenligning. Forventet = behovsindeks × landssnitt; negativt avvik = under behovsnivå. Folketall-nevner 2025 = 18 458.

TOLKNING Mønsteret er ikke bredt overforbruk: seks av sju sektorer drives under behov, og de tunge (PLO, barnevern, kommunehelse) *dypere* enn i 2024. PLO alene står for over halvparten av det samlede under-behov-avviket. «Ostehøvel» er derfor feil verktøy — den ville høvle i sektorer som allerede ligger under behovsnivå, der ytterligere kutt er kapasitetsrisiko, ikke en indikasjon på effektiviseringspotensial. Det reelle analyse-spørsmålet er konsentrert til to ting: hvor mye av PLO-avviket som er villet effektivisering kontra begynnende underdekning (kap. 2), og hvordan finanssiden tåler nye sjokk (kap. 4).

Et viktig forbehold til behovsbildet. Drift dypt under behov kan være villet effektivitet *eller* underdekning. I Aurskog-Høland peker de kvalitative kildene mot *begge deler samtidig* i PLO: en uttalt, vedtatt dreining mot hjemmebaserte tjenester (villet), kombinert med at vikarbruk, hjemmetjenester og ressurskrevende tjenester var de største merforbrukspostene i 2024 (begynnende press). Grunnskolen

leverer samtidig solide resultater (grunnskolepoeng 40,5), som trekker i retning av effektiv drift på det området.

2 · Pleie og omsorg: villet dreining mot hjemmet — men hentet hardt ut

VISER Aurskog-Hølands PLO-brutto er **26 201 kr/innb** i 2025, og behovskorrigert ligger PLO **122,9 mill under behov** (–6661 kr/innb) — det desidert største avviket i kommunen (kap. 1). Drill-down på funksjon og art viser en struktur tydelig vridd mot hjemmet:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTALL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	26 201	Lønn, kr/innb	19 664
— Institusjon (253+261)	12 274	Kjøp fra private, kr/innb	2 676
— Hjemmebaserte (254+257+258)	11 696	Refusjon ressurskrevende, kr/innb	1 312
herav funksjon 257	4 234	Brutto per institusjonsplass, kr	2 135 895
		Andel 80+ langtidsopphold	5,9 %

Landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketall-nevner 2025 = 18 458.

TOLKNING Det avgjørende trekket er at **hjemmebaserte tjenester (11 696 kr/innb) nesten matcher institusjon (12 274)**, og at andelen 80+ på langtidsopphold er lav (5,9 %). Dette er konsistent med en **villet «dreining»**: kommunedirektøren har anbefalt å flytte ressursbruk fra toppen av innsatstrappen til hjemmehjelp, hjemmesykepleie, dagsenter og velferdsteknologi, slik at «flere kan bo lengre hjemme». Det dype under-behov-avviket er altså i hovedsak en bevisst lav institusjonsprofil — ikke ren underdekning. Den relativt høye bruttokostnaden per institusjonsplass (~2,14 mill) ved lav langtidsdekning er forenlig med at de som faktisk får institusjonsplass, er tunge brukere.

Men: effektiviseringspotensialet er hentet hardt ut. Samtidig som strukturen er «effektiv på papiret», var det nettopp **vikarbruk, hjemmetjenester, ressurskrevende tjenester og høyt sykefravær** som drev merforbruket i 2024. Det indikerer at den lave PLO-rammen presser tjenesten mot forsvarlighetsgrensen: når man kjører tynt og sykefraværet er høyt (7,7 %, = landssnitt), må hullene fylles med dyre vikarer. Dette er en klassisk indikasjon på effektiviseringspotensial som er hentet ut så hardt at det slår om i merkostnader på vikar/overtid. Eldrebølgen forsterker presset — uten endringer vokser helse/omsorg fra 38 % til **58 % av budsjettet innen 2040**.

VISER Kommunestyret **bremset** administrasjonens forslag om å redusere til kun ÉN institusjon innen 2025/26. Et alternativ fra Sp/Frp/H/KrF bevarte somatiske langtidsplasser på Bjørkelangen, bygger 40 nye omsorgsboliger på Aurskog/Hemnes og legger ned sykehjemstilbud i saktere tempo. **TOLKNING** PLO-avviket er dermed en **blanding** av villet effektivisering (dreining + velferdsteknologi + lav institusjonsdekning) og demografisk pressluft som tvinger fram hjemmebasert omsorg fordi institusjon ikke er økonomisk bærekraftig — men der den politiske bremsen viser at videre uthenting møter reell motstand.

3 · Sosial/NAV: det klareste statlige avviket — lovbrudd på økonomisk rådgivning

VISER Sosial ligger i 2025 **under behovsnivå** (–13,8 mill / –745 kr/innb), ned fra –2,9 mill i 2024. Men det **klareste statlige avviket** i hele grunnlaget treffer nettopp dette området: i 2024 konkluderte Statsforvalteren (Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus) med **LOVBRUDD** ved NAV Aurskog-Høland på tjenesten økonomisk rådgivning — brudd på sosialtjenesteloven §§ 17 og 4, forvaltningsloven §§ 17 og 23 og kommuneloven § 25-1 (internkontroll). Frist for retting var 18.10.2025.

Hovedfunn i tilsynet. Tjenesten økonomisk rådgivning var i praksis ikke tilgjengelig (brukere måtte selv ta kontakt); kartleggingsskjema ble «i liten grad» brukt; i et **flertall** av gjennomgåtte saker var brukernes økonomi ikke kartlagt — «**heller ikke der det er barn i familien**» — og saker med gjentatte søknader om nødhjelp, gjeld, tvangssalg og strømstenging manglet dokumentert rådgivning. Ledelsen hadde ikke gjennom styringstiltak avdekket den ulike praksisen. NAV oppga selv **~40 % vekst i mottakere av økonomisk stønad siden 2022** og høy turnover (34 ansatte, to avdelinger).

TOLKNING Her ligger et tilsynelatende paradoks: VISER viser sosial *under* behov, mens kommunens egne tekster kaller sosialhjelp en av de største *merforbruks*-postene i 2024. Dette er **ikke motstrid**: VISER måler nettoutgift mot **behovsnivå** (utgiftsbehov korrigert for sosioøkonomi), mens kommunens «merforbruk» er mot eget **budsjett**. Kommunen driver altså sosial stramt relativt til behovet, men budsjettet ble likevel sprenget fordi volumet vokste raskere enn lagt til grunn. **Effektiv ramme + raskt voksende behov = budsjettsprekk.**

LAG 1 **Gulvet er sosialtjenesteloven.** Økonomisk rådgivning og forsvarlig kartlegging — herunder av barns behov — er lovkrav, ikke innsparingsobjekter. Tilsynsfunnet skjerper dette: en eventuell indikasjon på effektiviseringspotensial på sosialområdet ligger ikke i ytelsesnivået, men i å styrke internkontroll og kartlegging der kommunen faktisk har et lovbrudd å rette innen fristen.

Hvorfor dette er et hovedfunn. I en kommune som ellers driver disiplinert under behov, er NAV-lovbruddet det klareste kvalitative korrelatet til økonomisk press. Tolkningen er at sosialtjenesten er presset av en kraftig volumvekst (+40 % mottakere) samtidig som internkontrollen har vært svak — det er ikke et tegn på lokal raushet, men på en tjeneste som tilsynsmessig har stått svakere enn de øvrige mens behovet vokser raskt.

4 · Finans: driftsbåren og sliten soliditet uten kraftfond-buffer

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2025	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	2,1	gjeninnhenting mot handlingsregelen (2,0–2,5 %) etter 1,1 % i 2023 og negativt 2024
Disposisjonsfond	6,8	beskjedent — «krymper raskt», dekker underskuddet; ingen kraftfond-buffer
Netto lånegjeld	89,6	høy — kommunen står midt i sin største investering noensinne (Aursmoen skole/barnehage)
Sykefravær (legemeldt, kommunens ansatte)	7,7	= landssnitt 7,7 %; kvalitativt bekreftet som kostnadsdriver i PLO

Reviderte tall (KOSTRA, kommunekonsern, publisert 16.06.2026).

2024: første underskudd på 13 år — det avgjørende finanstallet. Kommunen budsjetterte +20 mill men endte med **underskudd** (foreløpig –23 mill, endelig ca. –17 mill). Driveren var en **skattesvikt på ~40 mill**, kombinert med lønns-/prisvekst, økte renteutgifter og lavere renteinntekter (fordi disposisjonsfondet ble tappet). Driftskostnadene var 48 mill høyere enn opprinnelig budsjett. «Dette er 13. gang jeg legger fram et årsresultat, og det er første gang i minus» (konst. kommunedirektør Anne Kirsti Johnsen). Det er **ikke gjeldsvekst alene** som driver bildet, men en skattesvikt mot et allerede slunkent fond.

VISER Disposisjonsfondet er beskjedne **6,8 %** og NDR **+2,1 %** i 2025. **TOLKNING** Soliditeten er **driftsbåren og sliten**, ikke finansbåren: fondet «krymper raskt» og må dekke underskuddet, og det finnes **ingen energi-/kraftfond-buffer** slik f.eks. Asker har. NDR på 2,1 % er en **gjeninnhenting** mot handlingsregelen (2,0–2,5 %) etter bare 1,1 % i 2023 og et negativt 2024 — ikke et komfortabelt overskudd. Ordfører og varaordfører har eksplisitt knyttet underskuddet til konsekvenser for «disposisjonsfondet og investeringer i 2025» og behovet for «å komme opp til handlingsregelen».

Den ærlige lesningen. Faktaarkets finanstall (fond 6,8 %, NDR 2,1 %, gjeld 89,6 %) er konsistente med kommunens egen fortelling om et tappet fond og en gjeninnhenting etter underskuddsåret. Dette er en kommune med **lite frie reserver** og høy gjeld midt i sin største investering noensinne — robustheten mot et nytt skattesjokk er begrenset, og det er denne sårbarheten innsparingsprogrammet svarer på (kap. 5).

5 · Handlingsrom: innsparingsprogram mot et stramt utgangspunkt

- VISER** Kommunen må **spare 40 mill fra 2025**. Kommunedirektøren la fram en **tiltaksliste på ca. 72 mill** (prioritert 1–3) slik at politikerne kunne velge kutt. Budsjett/økonomiplan 2025–2028 ble vedtatt i kommunestyret 11.12.2024. Begrunnelsen er **strukturell** — svakt NDR, dyre investeringer, høyere energi-/finanskostnader — ikke en akutt ROBEK-situasjon.
- TOLKNING** Utgangspunktet gjør innsparingen krevende: seks av sju sektorer drives allerede under behov, så det er **lite ytterligere potensial å hente uten kapasitetsrisiko**. Den tyngste sektoren — PLO — har et stort behovskorrigert under-avvik, men kildene viser at videre uthenting der allerede slår tilbake som vikar-/fraværskostnader (kap. 2). En tiltaksmeny på 72 mill mot et sparemål på 40 mill gir politikerne reelt valg, men valgene står i sektorer som alt ligger stramt.

Inntekts- og strukturlogikken

	GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
S1	Dreining PLO — institusjon → hjemmebaserte tjenester + velferdsteknologi	Struktur	vedtatt, men bremsset	høy
S2	Innsparingsprogram 40 mill (tiltaksmeny ~72 mill) fra 2025	Drift	vedtatt 11.12.2024	høy
I1	Eiendomsskatt — nivå ikke avklart i hentede kilder (se kap. 6 / HULL)	Inntekt	uavklart	—

TOLKNING Det reelle valget for kommunestyret står mellom (a) å hente mer ut av PLO og de øvrige under-behov-tjenestene — med voksende kapasitetsrisiko og dyre vikarkostnader som motkraft, (b) å la disposisjonsfondet tære videre — med en allerede slunken buffer uten kraftfond, eller (c) å se på inntektssiden, herunder et eiendomsskattenivå som ikke er avklart i kildegrunnlaget. Dette er et **politisk valg** om hvem som skal bære kostnaden, ikke et identifiseringsproblem.

Handlingsromslogikken. Aurskog-Høland har ikke et bredt overforbruk som kan høvles bort. Innsparingen på 40 mill treffer en kommune som alt driver stramt, midt i sin største investering, med et tynt fond og et NAV som må rette et lovbrudd. Den disiplinerte driften er ikke gratis: den nærmer seg en underdekningsgrense i PLO og slår tilbake som vikarkostnader. Et balansert vedtak bør derfor an vise eksplisitt hva som skal dekke gapet, snarere enn å forutsette at effektiviseringen kan presses ytterligere.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-sillet

Gjennom hele rapporten skiller vi **VISER** (tall med kilde) fra **TOLKNING** (vurdering). De behovskorrigerte avvikene, PLO-drill-down, finansindikatorene og NAV-tilsynsfunnet er VISER. Forklaringen på PLO-avviket som villet dreining kontra begynnende underdekning, avstemmingen av sosial under behov mot kommunens egen merforbruks-omtale, og vurderingen av soliditetens robusthet er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Kilder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tall, kommunekonsern (publisert 16.06.2026); behovskorrigerte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorer.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøkler for behovskorrigeringen.
- **Helsetilsynet / Statsforvalteren (2024)** — NAV-tilsyn: lovbrudd på økonomisk rådgivning (sostjl. §§ 17, 4; fvl. §§ 17, 23; koml. § 25-1), frist for retting 18.10.2025.
- **Kommunens egne nyheter / budsjettdokumenter** — foreløpige og endelige regnskapstall 2024, dreining i eldreomsorgen, sykehjemsstruktur-vedtaket, budsjett/økonomiplan 2025–2028 (vedtatt 11.12.2024).
- **Lokalpresse (indre.no)** — underskuddet 2024, skattesvikt ~40 mill, innsparingsprogram, sitater fra kommunedirektør/ordfører/varaordfører.

Forbehold og hull (ærlig om hva som ikke ble funnet)

1. **Ingen nye forvaltningsrevisjoner (2023–2025)** for nettopp Aurskog-Høland ble lokalisert via åpne søk; eldre kontrollutvalgs-/ROKUS-materiale finnes, men selve rapportene ble ikke hentet. Bør verifiseres mot kontrollutvalgets møtekalender / elnnsyn.
2. **Endelig årsrapport 2024 (PDF/Framsikt)** ble ikke lastet direkte — Framsikt-versjonen er JS-basert. De kvalitative tallene (underskudd, skattesvikt) er fra nyhetssaker, ikke primær-PDF. Faktaarkets VISER-tall er uansett fasit.
3. **Sektorspesifikt sykefravær** er kun bekreftet kvalitativt som «høyt» i PLO; ingen prosenttall per sektor utover samlet 7,7 %.
4. **Admin over behov (2024)**: ingen kilde forklarer det positive avviket direkte; nedgangen fra +10,6 (2024) til +1,1 mill (2025) tolkes som innsparingseffekt, men uten saksnummer/dokument — derfor TOLKNING.
5. **Eiendomsskatt**: ikke avklart i hentede kilder om/hvor mye kommunen har; bør sjekkes mot budsjettdokumentet før et inntektsgrep vurderes.
6. **Barnevern under behov (–1639 kr/innb)**: tynt med kilder; ingen barnevern-spesifikk forvaltningsrevisjon eller tilsyn for nettopp denne kommunen funnet i åpne søk.

Hva analysen bevisst ikke gjør. Den anbefaler ikke flat ostehøvel i sektorer som alt ligger under behov (kapasitetsrisiko, ikke potensial), den leser ikke det dype PLO-avviket som ren underdekning eller som ren villet effektivisering (det er en blanding), og den tolker ikke sosial under behov som motstrid mot kommunens merforbruks-omtale (ulike målestokker). Hovedfunnene — villet PLO-dreining hentet hardt ut, og NAV-lovbruddet — og hovedforbeholdet — de tynne offentlige kildene i en liten kommune — er rapportens viktigste lesninger.

Kilder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tall, kommunekonsern, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Helsetilsynet/Statsforvalteren (NAV-tilsyn 2024) · Aurskog-Høland kommunes budsjett/økonomiplan 2025–2028 og regnskapsnyheter · indre.no. Hovedår 2025; 2024 som sammenligning. Analysen følger VISER/TOLKNING-sketlet og språkregelen om «effektiviseringspotensial».